

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
ЮЛІАНИ СТЕПАНІВНИ ЛАВРИШ
«Діалогізм у нових медіях України
як засіб соціальних комунікацій: релігійний аспект»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю
27.00.04 – теорія та історія журналістики

Тема дисертації Юліани Лавриш – як ніколи на часі передовсім для трьох цільових українських груп: для академічного середовища, для представників і речників Церкви, нарешті, для журналістів, причому як спеціалізованих релігійних, так і світських видань (чи нових медій, а чи «старих»). Така цільова «тріода» (запозичимо у дисертантки цю лексему) не лише потрійно ускладнює постановку проблеми і її розв'язання, але й потрійно актуалізує і збагачує дисертаційну роботу, подану до захисту. Відтак насамперед мусимо відзначити сміливість дослідниці, окреслений широкий масштаб розвідки, а також задекларований в роботі потрійний мультиперспективізм, з якого Юліана Лавриш оптимально користує і як дослідниця, і як журналістка, і як практикуюча християнка, а отже, представниця Церкви. Тут зауважимо, що останнє не заважає студіям і не однобічно суб'єктивує науковий наратив дисертантки, а привносить в роботу безцінний досвід церковно-релігійних практик, без яких зрозуміти і пояснити діалектику багатьох порушених в роботі дискурсів було би, на наш погляд, неможливо.

Отож, про актуальність теми дисертації годі говорити. Особливо в період загострення міжконфесійних відносин як у світовому, так і в українському масштабі. Особливо в часі ескалації українсько-російської геополітичної кризи із точками біфуркації: Євромайдан – Анексія Криму – Гібридна Війна. Особливо в піковий момент екзистенційної кризи, в якій для України і

українців укотре розгортається акт (або драма) самоідентифікації, поруч із ментально очевидним і архетипно вкарбованим пошуком Бога і покладанням на Церкву і її речників. Час, в якому єдино можливою формою комунікації має бути діалог – рівноправний, правдивий, зрозумілий і почутий/відрефлексований обома сторонами. А найважливіше – діалог, який має вийти із захристій, келій і палітурок – вийти у цифровий багатоформатний і мультиплатформний світ соцмереж, блогів, подкастів, стрімів, ютюб-каналів – до вірян і невірян, які вже за замовчуванням також юзери, блогери, стрімери та ін.

Важливо те, що Юліана Лавриш зріло і свідомо підходить до теми своєї дисертації і розуміє усю її складність і глибину. Це аж ніяк не молоде несміливе намацування теми – це вже досвідчене (прожите) скрупульозне і доцільно критичне осмислення поставлених проблем. На достойній і серйозній методологічній базі. Із напрацьованим масштабним інструментарієм. А простою мовою – зі знанням справи. Відтак не можемо не відмітити, що Юліанина кандидатська робота вирізняється власне цією академічною зрілістю, якої бракує багатьом дисертаціям цього рівня.

Отож, дисертаційна робота Юліани Лавриш виконана на високому рівні відповідно до усіх необхідних вимог. У вступі дисертантка грамотно розгортає спектр актуальності проблеми і проблемних підтем; демонструє органічний (а не надуманий) зв'язок дисертації із пріоритетною науково-дослідною темою кафедри. Дисертантка прицільно формулює мету і низку завдань з огляду на задекларовану тему, належно прописує об'єкт і предмет дослідження, а також хронологічні його рамки; статистично (кількісно) окреслює джерельну базу (якісний зріз зроблено в питанні актуальності), аргументовано подає меню використаних методів дослідження із вказівкою на їх суть і авторів (за наявності). Тут варто особливо відзначити використання Юліаною сучасних продуктивних методик, зокрема теорії боротьби дискурсів Ернесто Лакло і Шанталя Муффа, а також порядку денного і настановчості медій Максвелла МакКомбса. Чомусь дисертантка у вступі у пункті з методології (як в

дисертації, так і в авторефераті) випустила з уваги два найважливіші методи, якими оперує в роботі – діалектичним (на ньому дисертантка наголошує як на основному лише в авторефераті на ст. 7 в описі підрозділу 1.2) і соціологічним методом анкетування, на якому побудовано увесь третій розділ. У самій роботі також узято на апробацію метод дискурс-аналізу за В. Куликом, але цей метод теж не відображено в загальній методології. Якщо дисертантка планує видавати монографію на основі дисертації, то радимо цей недогляд взяти до уваги.

Дисертантка грамотно і науково-коректно диференціює наукову новизну отриманих результатів із зазначеними діями, проробленими вперше, діями, спрямованими на вдосконалення і на подальший розвиток теми. Зауважимо, що тут авторка не перебільшила своєї наукової ролі і цілком об'єктивно оцінила свій вклад ув окреслений науковий дискурс. Юліана розгорнуто вказала трьома пунктами теоретико-практичне значення роботи, щоправда, прописала підзаголовком лише практичне.

У вступі відображено особистий внесок дисертантки, а також розгорнутий зріз апробації роботи. Тут зауважимо, що апробація охоплює релевантну хронологію від 2012 року і європейську географію (звісно, шкода, що Юліана не мала змоги апробувати результати поза європейською академічною парадигмою, скажімо, у північноамериканській, - це могло б додати до роботи нової (можливо, несподіваної) наукової оптики бачення проблем).

Архітектоніка роботи добре – власне концептуально – продумана, розгалужено вибудувана, когерентна і прозора. У першому розділі, за класичним каноном побудови академічних робіт, досліджено історіографію проблеми, зроблено теоретико-концептуальний зріз, встановлено термінологічний апарат. Другий розділ сфокусовано на практичному осмисленні проблеми із дуже точковими прицільними акцентами на капеланстві та біоетичному дискурсі Церкви, щоправда, ці два акценти (а відтак

і журналістським матеріалам для синергетичної «дифузії» і розмикання текстів на різні рівні полілогічних дискурсів. Єдиною невеликою ремаркою-порадою у випадку написання монографії буде порада не дублювати в тексті роботи тексти колонок: а радше скорочувати текст в тілі роботи із частішими посиланнями на додатки, тут додамо, що в роботі наявне лише одне посиланн на додаток Б – на ст.61. Ще однією ремаркою на розсуд дисертантки від нас є порада перемістити усі графіки анкетувань і таблиці (зокрема масштабну таблицю на ст.52-53) в додатки, як це більш прийнятно для робіт такого гатунку.

Важливо також наголосити на добірному науковому стилі роботи, на науковому педантизмі Юліани Лавриш – як на рівні категоріального апарату, так і на рівні структурування думок, висновків, мікровисновків тощо. Впадає в око грамотне посилання на першоджерела, змістовне і доречне цитування в тексті, яке не обтяжує авторський наратив, а справді його збагачує і додає доцільної інтертекстуальності. У тексті завжди оприсутнене авторське «я» Юліани (найчастіше більш академічне, часом – медійне, а почасти і «я» вірянки), всі ці «я» увиразнюють контекст, роблять ландшафт аргументації і контраргументації багатим і підставовим. Дисертантка подає різні погляди на проблеми, врівноважує тези антитезами, підкріплює матеріал фактажем, посиланням на авторитети, церковні документи та ін. З роботи очевидно, що дисертантка перебуває в темі, що більше, перебуває не пасивним реципієнтом інформації, а активним її продуцентом і навіть верифікатором. Всі ці іпостасі лише збільшують коефіцієнт корисної дії дисертації і рівень комплексного опрацювання проблеми.

Попри усі зазначені вище плюси роботи із деякими нашими коментарями-ремарками-порадами, які дисертантка на власний розсуд може в подальшому взяти до уваги чи ні в межах своєї монографії, маємо все ж і три зауваги, на які офіційний опонент хотіла би звернути увагу і отримати відповіді під час захисту роботи.

Заувага перша (метод). Маємо запитання щодо методу анкетування, який апробувала дисертантка в роботі і який було взято в основу третього розділу дисертації. Запитання наступне: наскільки окреслена вибірка є релевантною за низкою показників – кількісно, географічно, кластерно і т.д. Оскільки у вступі і в самому тілі роботи цей метод не прописано, нас цікавить чи дисертантка консультувалась із цього питання із соціологами і в який спосіб верифікувала отримані результати. Вочевидь, подана вибірка не є релевантною в межах країни, оскільки перші дві пари географічно репрезентують здебільшого західний регіон (семінаристи і студенти-журналісти). Тоді як для наступної пари обрано всеукраїнське видання. Так само не дуже зрозуміло є логіка третьої пари за спеціалізацією: взято цільово релігійних журналістів з одного боку, але взято читачів не з цільово релігійного видання з іншого. Можливо, здобувачка пояснить логіку саме такого групування, окреслить релевантність вибірки, верифікацію результатів тощо. Водночас, додамо вже в якості опитуваного респондента, що саме анкетування було виконане на надзвичайно високому технологічному рівні із синхронно відкритим доступом до сумарних онлайн графіків, які могли одразу задовольнити інтерес опитуваного і прозоро показати наявні синтез-результати.

Заувага друга (детермінування). Ця наша заувага стосуватиметься завжди складного окреслення об'єкту дослідження. На наш погляд, в межах задекларованої теми зводити об'єкт дослідження до емпіричної бази не зовсім доцільно, хоча вони беззаперечно пов'язані між собою. Вочевидь, тут об'єктом є український мережевий (чи то новомедійний) релігійний дискурс. А вже він витворюється в медіапросторі, що складається зокрема з усіх наведених дисертанткою нижче ресурсів – властиво емпірики. Можливо, дисертантка йшла за іншою логікою, яку було би цікаво почути на захисті як контраргумент.

Заувага третя (формулювання). Ця заувага стосуватиметься двох формулювань, які, на наш погляд, є важливими семантичними маркерами в дискурсі релігійного діалогу. Підрозділ 1.4 має назву « Діалог між Церквою та

суспільством у сегменті нових медій: соціальні мережі та блогосфера як тло комунікаційних дискурсів». Тут впадає в очі слово «тло», оскільки в самому параграфі соцмережі і блогосфера не розглядаються як тло, а радше навпаки – як фокус-формати, що видозмінюють дискурс, як рушій змін, а тому дисертантка зосереджується у підрозділі на конкретних проявах видозміни комунікації, диктованими цими форматами.

Друге формулювання стосується слова «консерватизм». В роботі та авторефераті Юліана часто послуговується цим словом в різній семантиці, іноді взаємосуперчливій. Приміром, в роботі читаємо таке «...радянське атеїстичне виховання, за якого консерватизм і закритість були основними характеристиками комунікації» (ст.48). В авторефераті читаємо наступне: «(Церква) повинна частково позбуватись консерватизму і комунікувати тими каналами, якими комунікує молодь» (ст.1). Річ у тім, що в першому випадку консерватизм стосується характеристики вірування/позиції, у другому – характеристики (не)використання технологій. На нашу думку, тут варто розрізняти різні семантичні рівні, адже чимало консерваторів у поглядах залюбки використовують нові медії, зостаючись попри це такими самим консерваторами, просто в іншій площині. Тобто нові формати не детермінують новоформатне мислення.

Наведені вище зауваження, однак, не мають принципового характеру і жодним чином не применшують наукової цінності рецензованої роботи.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що звіривши наукові завдання, мету, об'єкт, предмет, методи дослідження, які авторка декларувала на початку, з текстом, ґрунтовними висновками наприкінці роботи, можемо констатувати, що з поставленим завданням здобувачка впоралася успішно. Отож, дисертація Юліани Лавриш «Діалогізм у нових медіях України як засіб соціальних комунікацій: релігійний аспект» характеризується актуальністю, самостійністю, новизною, високим рівнем наукового осмислення й відповідає спеціальності

27.00.04 – теорія та історія журналістики спеціалізованої вченої ради К 35.051.24 і вимогам пп. 11 і 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її авторка Юліана Степанівна Лавриш заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент –

кандидат наук із соціальних комунікацій,

доцент кафедри медіакомунікацій Гуманітарного факультету

Українського католицького університету

М.О.Титаренко

Підпис М.О.Титаренко засвідчує

Т.в.о. ректора УКУ

Т. Добко 8.04.2016